

Zsoltika meg is született március 16-án épen, egészségesen. (A román orvos így akarta pusztítani a magyart.)

Egy másik alkalommal Édesanyánk barátnőjével szintén felkereste a híres orvost, mondván, már benne vagyunk a korban, jó lenne egy általános vizsgálat. A rendelőben laboratórium is volt, így hát Pista bácsi elvégezte a szükséges vizsgálatokat. (Tudni kell, hogy az ötvenes évek nagy nyomorában sem megfelelő ruhánk, sem elegendő élelmünk nem volt. Az akkor divatos harisnyatartó gombja már régen letört, így azt egy rózsaszín paplangomb helyettesítette.) Amikor vizeletet kellett adni, ott helyben (nem volt vizes-blokk), Pista bácsi meglátta a rózsaszín gombot és felkiáltott: „Nem is tudtam Bözsi, hogy oda is masnit kötsz!”

Férjem születési hiba következtében egyik szemével nem látott. Már hároméves volt, amikor ezt a szülei észrevették. Az természetes, hogy Mártonffy doktorhoz vitték. „Ezen nem lehet segíteni, de a jó szem úgy megerősödik, hogy pótolja a hibásat, csak a foglalkozást kell jól megválasztani” - mondta Pista bácsi. Így is történt; férjem egyetemet végzett, rengeteget olvasott, kutatott mint történész; idősebb korunkra jobban látott, mint én.

Apósom gyomorpanaszokkal kereste fel, Pista bácsi megvizsgálta és azt javasolta, étkezés után egy dl savas bort egy csepp citromsavval igyon meg. Amikor fizetni akart, Pista bácsi rámordult: „Mit akarsz, te szerencsétlen kistisztviselő, miből akarsz te nekem fizetni?”

Hatalmas tudása közismert volt, meghívták a kolozsvári orvosi egyetemre, de ő ezt visszautasította.

Sokoldalúságát az is igazolja, hogy gyógyszereket készített. Olyan ideggyógyászatra alkalmas orvosságot állított össze, amit sógora, dr. Balta Gyula bácsi (ideggyógyász) Budapesten eredményesen alkalmazott.

Drága Pista bácsi, a magyar-örmények egyik kiválósága eltávozott örökre; halála mindnyájunkat megrendített. Bár Szilágysomlyón ez akkoriban még ritkaságnak számított, helikopter szállította a klinikára, de már nem tudtak segíteni.

Pista bácsi, nem felejtünk!

* * *

Ismét egy hiánypótló könyv!

*Dr. Kapronczay Károly szerzőségével, Fancsali János szerkesztésében (ez utóbbi egy igen terjedelmes függelék összeállítását is jelenti, Fancsali erdélyi örmény tárgyú kutatásai során válogatta ki a dokumentálható személyeket) megjelent a Magyar-Örmény Könyvtár 8. kötete *Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerészek történetéhez* címen.*

Kapronczay bevezető tanulmányában kitér arra, miként kerültek örmények Erdélybe, milyen volt a 17-18-ik században Magyarországon a gyógyítás, hogyan indult meg az orvosképzés, stb., egészen korunkig.

Olvashatunk ezután az „első fecskékről”, a 18-ik században a krakkói egyetemen tanuló Ákoncz, Gopcsa, Issekutz, Korbuly stb. orvost doktorokról, arról, hogy más erdélyi örmények között az orvosok is részt vettek a 48/49-es szabadságharcban.

A kötet kétségtelenül legérdekesebb része a Hírneves magyarörmények a hazai orvostudományban című rész, amely - ha jól számoltam - 35 rövidebb-hosszabb életrajzot tartalmaz Ábrahám Bogdántól Verzár Gyuláig. Nem kevésbé érdekes az Emlékek a magyarörmény orvostörténet köréből fejezet, amely dokumentumokat közöl, például kormányzékai leiratot Szamosújvárhoz, amelyben kötelezik a várost, hogy állíttasson fel patikát.

A Magyarörmény orvosok és gyógyszerészek című lista összesen 374 nevet sorol fel, élőket és holtakat egyaránt, mindeniknél legalább a születési (és esetleg halálozási) dátumot, valamint diplomája megszerzésének évét is közölve. Mondanom sem kell, hogy ha az ember ezt a listát böngészi, jószerivel megtalálja benne szinte az egész Szongott-féle Genealógiát.

Jó, hogy van ez a könyv.

Bizonyára számos hibás adatot fedeznek fel benne azok, akik egy-egy személyt jobban ismernek, vagy éppen elmélyedtek a magyar orvos- illetve gyógyszerészet történetében.

De ismétlem, jó hogy van ez a könyv, hiszen ha már létezik egy adattár, az tovább csiszolható, pontosítható, bővíthető. Mint a szerkesztő bevezetőjében tudatosítja, hogy tisztában van a teljesség hiányával, de:

"...a jövőben számítunk tehát a kötet bővített változatának kiadására."

A könyv a Budaörsi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, a Pro Artis Alapítvány, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával jelent meg, kétszáz számozott példányban.

* * *

Embertársadat csak akkor ismered meg, ha vele hét kemencze kenyeret elfogyasztottál:
Ezengjered anzsomé gidsáncsnász, theor hiédé ochté phur hácz gerilisz.

Erdélyi örmény közmondás

* * *

A bor, az örök múzsa

Csávossy György nevéhez, úgy gondolom, nem kell részletes leírást mellékelnem, ugyanis az erdélyi magyar művelődési élet egyik kiemelkedő személyiségéről van szó. Neve hallatán sokaknak azonnal Csombord jut eszébe, hiszen nagyszerű borszakértő hírében ál /.../ ...tevékenységét áttekintve nyugodtan lehet a sokoldalú jelzőt használni, hiszen a már említett borszakértői minősége mellett drámaírással és költészettel is foglalkozik. Most fejezte be - saját bevallása szerint - élete főművét, Erdély szőlészeti és borászati monográfiáját, ilyen nagyarányú munka szinte nem is létezik magyar nyelven.

/.../

- Igyekeztem megmenteni a régi magyar dülőneveket, megörökíteni a hagyományokat, megírtam, hogy a szőlőtermesztő falvaknak mikor volt az első okirati említése, milyen birtokviszonyok voltak, kik voltak a földbirtokosok. Ez a munka tehát történelmi jellegű, ugyanakkor néprajzi, honismereti is.

/.../A monográfiában a hagyományos történelmi borvidéki felosztást használom, amelyről a román tudományos világ nemigen vett tudomást. Például hivatalosan külön borvidékként szerepel a gyulafehérvári és az enyedi. Márpedig egyetlen borvidékként kell számon tartani, mégpedig erdélyi hegyaljaként. Semmi nem indokolja a hivatalos román felosztást. Enyedhez sorolták be például Tordát, amely köztudomású, hogy sokkal hidegebb éghajlattal rendelkezik, más a borok jellege is, ott főleg száraz, savasabb borok vannak. Itt nálunk félszáraz, félédes, sőt, ha október 16-án, Gál napja után kezdik el a szüretet ismét, akkor az aszús termésekhez is eljutunk. /.../

Szinte próbálom sugallni, hogy milyen a Küküllő-mente, milyenek ott a dombok, a nyugodt, széles erdélyi hegyaljához képest például. Mennyivel fürgébb az a vidék, hogy úgy mondjam, mennyivel változatosabb, de ugyanakkor ezek a borok jellegében is megmutatkoznak. A Küküllő-menti borok maguk is kisse frissebbek, savasabbak, élénkebbek, nem tüzesebbek, de nagyon illatosak. Minálunk édesebbek, valamivel lágyabbak, testesebbek, tüzesebbek a borok, és végtelenül zamatosak. Európában, és nem túlzok, hiszen ismerem a világ borait, ilyen zamatgazdag borok nemigen vannak. Nem véletlen, hogy amikor az erdélyi bor először kikerült külföldre, Kemény István csombori bora 1867-ben, a rajnai rizling, szenzációnak számított. Az akkori párizsi világkiállításon elnyerte III. Napóleon nagyarányát. Ezekben a borokban már szellemiség van./.../

Ezt a fajtát én állítottam elő, az a neve, hogy Nauszika. Ő volt az a gyönyörű görög hercegnő, aki Odüsszeuszt a hajótörése után kimentette a hullámok közül. A filmváltozatban egy olyan üde, bájos, szőke színésznő játszotta ezt a szerepet, hogy amikor az új fajtáim végre létrejöttek, mert egy új fajtának az előállítása 17-től 25 évig tart, ezt a nevet adtam az 1957-ben végzett keresztezéssel előállított borfajtának. Ha ezt a bort nézed, ez is szőke, csillogó, fiatalos. Kristályosan tiszta, szikrázik, akár egy csiszolt gyémánt. /.../ A szűkülő pohár összegyűjti ezt az illatot, ami ebben elsődleges, az a bodzavirág illata. Másodlagos az ibolyaillat, harmadlagos a citromfélék illata. De voltaképpen, ha kimész egy virágzó mezőre, ahol zsálya, csombor, kakukkfű, menta virágzik, s a közelben nyílnak a bodzák, ott is megüt ennek a gazdag illatnak a párája.

- Beszélgetésünk elején említetted, hogy egyre gyakrabban írsz verseket. Néhány évvel ezelőtt adták ki *Ilyenkor ősszel* című kötetedet, azóta születtek-e új versek és lesz-e új kiadás?

- Hogy mikor lesz új kiadás, azt nem tudom, mert az én koromban nem lehet tudni, még hány évet élhet az ember, de igyekezni fogok. Amellett pedig nagyon szeretnék még egy történelmi darabot írni, mert ezzel adósa vagyok Nagyenyednek. Nem árulok el többet, mert hátha mégsem sikerül megírni.

/.../